

Het einde van een hegemonie en de rol van Nederland

De verhoudingen tussen grootmachten in 2020

In het kader van het Project Verkenningen heeft een onderzoeksgroep een viertal scenario's opgesteld van de verhoudingen tussen de grootmachten in 2020. Op basis van recente literatuur, geschreven door academici, politici, denktanks en banken, is gekozen voor de aanname dat de Verenigde Staten in 2020 niet meer de enige supermacht zal zijn en dat Japan, China, Rusland, India en Brazilië eveneens een prominente rol in de wereld zullen spelen. Na een korte beschouwing van de valkuilen van toekomstvoorspellingen en de rol van staten in een wereld die door mondialisering gedefinieerd wordt, komen de volgende scenario's aan de orde: de Verenigde Staten als hegemon, conflicten in een multipolaire wereld, een vreedzame multipolaire wereld en een statenloze, bandeloze wereld. Het artikel sluit af met een beschouwing over de mogelijke gevolgen van de vier scenario's voor de Nederlandse krijgsmacht in 2020.

Prof. dr. R.V.A. Janssens*

In 2020 zal de Verenigde Staten niet meer de enige supermacht zijn. Niet alleen de VS verliest zijn voorname rol, Japan en Europese landen als het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Italië, nu nog economische grootmachten, dreigen tegen die tijd ingehaald of voorbij gestreefd te worden. Het bruto nationaal product (BNP) van China, India, Rusland en Brazilië groeit de komende jaren aanzienlijk, waarbij het Chinese BNP groter zal zijn dan dat van bovenstaande Europese landen. Door de verschuivingen van de machtsbalans tussen de grootmachten – naast de te verwachten problemen als *failed states*, klimaatverandering en energietekorten – zal de wereld er niet vreedzamer op worden. Politici zullen regelmatig de inzet van de Nederlandse krijgsmacht overwegen of daartoe besluiten.

Bij de opzet van het Project Verkenningen gaf het kabinet-Balkenende in een brief aan de Tweede Kamer aan dat 'de veranderende internationale verhoudingen en de veiligheidssituatie binnen en buiten onze landsgrenzen' de vraagzijde voor de krijgsmacht in 2020 mede bepalen.¹ Met een onderzoeksgroep hebben wij geanalyseerd waarom en hoe de internationale verhoudingen en de veiligheidssituatie in de komende jaren veranderen. Na uitvoerig overleg hebben wij zes deelstudies en een eindrapport geschreven voor het Project Verkenningen.

Van trends en voorspellingen naar scenario's

Het voorspellen van de toekomst is een hachelijke onderneming. Het schrijven van een succesvolle voorspelling voor de komende periode, waarvan we mogen veronderstellen dat zich gedurende die tijd allerlei nieuwe ontwikkelingen zullen voordoen, lijkt erg moeilijk.

* De auteur is hoogleraar Amerikanistiek aan de Universiteit van Amsterdam.

¹ Kamerbrief 'Interdepartementaal Project Verkenningen: Houvast voor de Krijgsmacht van 2020 – Plan van Aanpak', 29 februari 2008, 4-6.

Naast de verschuivende machtsbalans tussen grootmachten spelen kwesties als klimaat, energie en milieu een rol in wereldwijde toekomstverwachtingen

Tegelijkertijd is het begrijpelijk dat politici en beleidmakers zich niet alleen op de toekomst willen voorbereiden, maar nu al beslissingen moeten nemen die vergaande consequenties voor de komende tijd zullen hebben. Een oriëntatie op de toekomst is om die reden een verstandige exercitie, met alle voorbehouden die daarbij horen. Uit onderzoek blijkt dat toekomstvoorspellingen allerlei beperkingen hebben. In het kader van een eerdere, Amerikaanse versie van het Project Verkenningen,² verscheen in 1999 een rapport over het maken van betrouwbare toekomstvoorspellingen. De auteurs analyseerden wat voor soort voorspellingen er in de afgelopen 25 jaar (1975-2000) waren gedaan, hoe betrouwbaar die waren en op welke basis ze beruisten. Uit deze studie bleek dat het doen van toekomstvoorspellingen regelmatig tot matige resultaten had geleid. Zo vroeg het Britse blad *The Economist* in 1984 bijvoorbeeld aan vier groepen mensen – in totaal bestaande uit zestien individuen – de gemiddelde groei van de economie, de gemiddelde inflatie en de prijs van olie voor de komende tien jaar te voorspellen. De vier groepen bestonden uit ministers

van financiën, voorzitters van multinationale ondernemingen, economiestudenten van Oxford University en – als controlegroep – vier vuilnisophalers uit Londen. Na tien jaar bleken de voorspellers er nogal naast te hebben gezeten: gemiddeld hadden ze 60 procent te hoog of te laag gegokt. De vuilnisophalers zaten overigens nog het dichtst bij de realiteit.

Een andere conclusie van deze studie naar toekomstvoorspellingen was dat die vaak voortbouwden op recente ontwikkelingen. De rapporten uit het midden van de jaren zeventig zagen bijvoorbeeld vooral een toekomst in de ruimte. Na de succesvolle ruimtevaartprogramma's uit de jaren zestig verwachtte men dat grote, zichzelf onderhoudende ruimtestations rond de aarde gestationeerd zouden zijn, dat permanente bases op de maan de overbevolking van de wereld zouden opvangen en dat de eerste bemande ruimtevlucht rond het jaar 2000 op Mars zou landen. De energiecrisis van begin

² Ik doel hier op de *United States Commission on National Security/21st Century*, ook wel genoemd naar zijn voorzitters, de voormalige senatoren Gary Hart en Warren B. Rudman.

jaren zeventig gaf aanleiding om energie als probleem te zien. De voorspellers voorzagen een grotere energiecrisis als regeringen en bedrijven geen actie zouden ondernemen. In ieder geval zou de energiecrisis tot internationale conflicten over energiebronnen leiden. Sommige voorspellers zagen een positievere uitkomst van een energiecrisis. Zij verwachtten dat wetenschappers door nieuwe technologieën alternatieve energiebronnen zouden ontwikkelen en dat de oceanen nieuwe energievoorraden zouden leveren (waarbij mensen de oceanen zouden gaan exploiteren, in plaats van de huidige tendens om ze juist tegen menselijke invloeden te beschermen). Ook recente toekomstvoorspellingen kennen deze uitersten: van de verwachting dat er in de komende jaren grote conflicten uitbreken tot de hoop dat nieuwe technologieën de mensheid zullen redden.

Meerdere scenario's tegelijk

Het valt niet te vermijden om bij bespiegelingen over de toekomst hedendaagse trends in de overwegingen mee te nemen. Het is zelfs wenselijk om recente ontwikkelingen in een beschouwing te betrekken om de toekomst als een begrijpelijk vervolg van het heden te zien. Om te voorkomen dat toekomstvisies slechts tot gebrekkige voorspellingen zouden leiden was een initiatief bij Shell belangrijk. In de jaren zeventig nam Shell-medewerker Pierre Wack namelijk het voortouw om toekomstvisies te ontwikkelen op basis van scenario's.³ In de afgelopen twintig jaar is het gebruik van scenario's standaard bij het ontwikkelen van toekomstvisies, ook al omdat de scenario's een aantal zwaktes van eerdere toekomstvoorspellingen vermijden. Doordat onderzoekers altijd meerdere scenario's opstellen, met daarin alternatieve visies op de toekomst, is het risico kleiner dat er alleen scenario's ontstaan op basis van een extrapolatie van recente trends. Scenario's zijn ook niet zozeer toekomstvoorspellingen, maar eerder een hulpmiddel bij toekomstgericht strategisch denken.

In onze studies is ook gebruik gemaakt van scenario's. In plaats van pogingen te doen de toekomst precies te voorspellen, presenteren wij een aantal mogelijke scenario's van de verhoudingen tussen grootmachten in 2020. In de scenario's is een aantal meetpunten in de tijd aangegeven. De bedoeling van de meetpunten is te laten zien hoe een scenario zich ontwikkelt in 2010, 2015 en 2020, zodat beleidmakers kunnen inschatten welke trends tot ontwikkeling komen en de scenario's tevens als hulpmiddel kunnen gebruiken bij het maken van hun politieke keuzes.

De uitgangspunten

In het kader van het Project Verkenningen hebben wij drie vragen proberen te beantwoorden. Onze stelling was dat de VS op dit moment de enige politieke, economische, technologische en militaire supermacht is. De eerste vraag was welke ontwikkelingen te verwachten zijn ten aanzien van de Amerikaanse machtspositie en de opkomende machten als China, India, Rusland, Japan en Brazilië (en of er nog andere opkomende landen of machtsblokken te voorzien zijn). Ten tweede rees de vraag hoe de krijgsmachten van deze (potentiële) grootmachten zich zullen ontwikkelen en welk beleid de grootmachten formuleren om hun strategische doelen te bereiken. Ten derde was er de vraag wat de mogelijke gevolgen van nieuwe strategische verhoudingen tussen de grootmachten in 2020 kunnen zijn voor de Europese Unie en Nederland. Als onderdeel van deze laatste vraag is nadrukkelijk gekeken naar de risico's voor vrede en veiligheid, welke soorten conflicten zich kunnen voordoen en of er ook kansen zijn om aan de internationale vrede en veiligheid bij te dragen en de internationale rechtsorde te bevorderen. Uiteindelijk hebben we ook gekeken naar de eventuele consequenties van deze nieuwe strategische situatie voor de Nederlandse krijgsmacht.

Om deze vragen over de verhoudingen tussen de grootmachten in 2020 te kunnen beantwoorden kozen wij voor een aantal uitgangspunten in ons onderzoek. Het eerste uitgangspunt was

³ Een medewerker van Pierre Wack, Peter Schwartz, populariseerde deze benadering in de jaren negentig. Schwartz is de auteur van *The Art of the Long View: Planning for the Future in an Uncertain World* (New York: Doubleday, 1996) en *Inevitable Surprises: Thinking Ahead in a Time of Turbulence* (New York: Gotham Books, 2003).

dat de dominantie van de VS in de wereld eindig is. De algemene perceptie is dat die Amerikaanse dominantie heeft bestaan van het eind van de Koude Oorlog in 1989 tot aan de oorlog in Irak in 2003. Het is overigens de vraag of die Amerikaanse suprematie er ook echt geweest is. De Amerikaanse binnenlandse markt en Amerikaanse multinationals speelden een belangrijke rol in de wereldeconomie, maar een voortschrijdende mondialisering (*globalization*) en een combinatie van gebrek aan controle op financiële instituties in de VS en te hoge federale uitgaven ondergroeven de overheersende Amerikaanse economische positie al tijdens de jaren '90. Conventionele oorlogen wonnen de Amerikanen met gemak, maar asymmetrische oorlogvoering, zoals de aansla-

regelmatig het initiatief in de politiek. Multinationals zijn belangrijke economische spelers (en indirect ook sociale, gezien de werkgelegenheid die deze bedrijven bieden) die de macht van een nationale regering in een aantal belangrijke opzichten beperken. Op militair gebied, traditioneel een staatsmonopolie, zijn sommige regeringen overgegaan tot het inhuren van *private military companies* (PMC's) om in essentie krijgsmachttaken uit te voeren. Ook op het niveau van de individuele burger is de rol van de natiestaat enigszins beperkt. Internationaal toerisme, migratie en communicatiemiddelen (zoals internet) bieden veel burgers toegang tot (wereldwijde) informatie en dragen bij tot een internationale en transnationale cultuur. Toch moeten deze ontwikkelingen niet

FOTO U.S. ARMY

De dominantie van Amerika, dat moeite heeft met asymmetrische oorlogvoering, zal eindig blijken

gen van 11 september 2001 en de conflicten in Afghanistan en Irak, bleek een uitdaging waarbij een overwinning moeilijk te behalen was.

Het tweede uitgangspunt was dat staten een essentiële rol spelen in de internationale relaties in 2020. Wij realiseerden ons dat dit uitgangspunt discutabel is, want op velerlei terreinen is de natiestaat minder relevant geworden. Internationale organisaties nemen

overschat worden. Zowel bij de *Global War on Terror* (GWOt) als tijdens de huidige economische crisis blijkt dat burgers en bedrijven in veel landen willen dat de overheid optreedt en een reddende en beschermende rol vervult. Als de VS inderdaad een minder prominente rol in de wereld gaat spelen en staten belangrijk blijven in de internationale politiek, dan zal een aantal grootmachten waarschijnlijk bepalend zijn voor de internationale politiek.

Ons derde uitgangspunt is dat in 2020, naast de Verenigde Staten en de Europese Unie, Japan, Rusland, China, India en Brazilië de belangrijkste internationale spelers zullen zijn. Japan is op het ogenblik de tweede economie ter wereld en staat zesde op de ranglijst van landen met de grootste defensiebegrotingen. In 2003 publiceerde de bank Goldman Sachs een rapport over veranderingen in de wereldeconomie waarin de auteurs voorspelden dat Brazilië, Rusland, India en China (de zogeheten BRIC's) binnen veertig jaar samen verantwoordelijk zullen zijn voor een groter deel van de wereldeconomie dan de huidige G6 (VS, Japan, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Italië). In 2025 zouden de BRIC's al de helft van de omvang van de huidige G6-economieën halen. China zou in 2020 het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Japan hebben ingehaald, India haalt Frankrijk en Rusland in en Brazilië is in 2025 Italië voorbijgestreefd.

Het uitgangspunt van het rapport was dat de economische groei van de BRIC's zou blijven voortduren. In het geval van China en India zou dat voorlopig een economische groei van 8 tot 10 procent moeten zijn.⁴ Terwijl de in 2008 ingezette economische crisis nog voortwoedt, lijkt het onwaarschijnlijk dat China en India die groei in de nabije toekomst zullen blijven halen. China kende in 2009 een BNP-groei van net 8 procent, maar India zakte naar de 7 procent. Aangezien het de bedoeling van het onderzoek was om te kijken naar de internationale ontwikkelingen op middellange termijn, is het goed te benadrukken dat de verwachting dat landen als China, India en Brazilië een prominente rol zullen spelen ook gebaseerd is op de omvang van het grondgebied van de landen, de bevolkingsomvang en -groei en de toenemende mondialisering van de wereldeconomie, die waarschijnlijk niet door de huidige crisis teruggedraaid zal worden. Er zijn nog andere kanttekeningen bij het rapport van

FOTO ANP, D. ASTACHOV

Goldman Sachs te plaatsen. Zo vergriest in Japan de bevolking (dat is ook het geval in de Europese Unie), terwijl de Japanse economie al sinds de jaren negentig stagneert. De bevolking van Rusland neemt zelfs af. Als onderzoekers een goed alternatief voor olie en gas als energiebron vinden, dan is de toekomst van Rusland financieel een stuk minder gunstig. Overigens is het twijfelachtig of die toekomst nu al gunstig is, want de Russische energiebedrijven lijken hun voorraden vooral te gebruiken als onderpand voor grote leningen. Deze variabelen hebben we in onze scenario's voor de verhoudingen tussen de grootmachten in 2020 meegenomen.

In de scenario's is de Europese Unie buiten beschouwing gelaten – ons vierde uitgangspunt. Anders dan de (potentiële) grootmachten die we wel bekijken, is de EU geen land met een duidelijke centrale regering en een centrale besluitvorming, maar een samenwerkingsverband tussen landen. Aangezien we in deze studie ook kijken naar de mogelijke gevolgen voor Nederland van de te verwachten verhoudingen tussen de grootmachten in 2020, zou het tevens behandelen van de positie van de EU onze redenering wel erg ingewikkeld maken.

4 Dominic Wilson & Roopa Purushothaman, 'Dreaming with the BRICs: The Path to 2050', *Goldman Sachs Global Economy paper 99*, 1 oktober 2003, op: <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/book/99-dreaming.pdf>. In 2007 publiceerde Goldman Sachs een update van het oorspronkelijke BRIC-rapport uit 2003. Zie Jim O'Neill, red., *BRICs and Beyond*, Goldman Sachs, 2007 op <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/book/BRIC-Full.pdf>.

Toekomstscenario's kunnen niet om de economische en militaire ontwikkelingen in de BRIC-landen heen

Bovendien schreven andere onderzoekers in het Project Verkenningen al een rapport over de Europese Unie.

Een vijfde uitgangspunt was dat we ook geen specifieke aandacht aan internationale problemen zoals milieu, klimaat, gebrek aan energiebronnen en gebrek aan grondstoffen besteden. Dat betekent niet dat deze zaken onbelangrijk zijn. Integendeel, in het kader van het Project Verkenningen is er een aparte rapportage over deze onderwerpen. In onze analyse kwamen deze problemen ook voor, met name in onze deelstudies van de specifieke landen.

Deelstudies en scenario's

Onze scenario's zijn in eerste instantie gebaseerd op recente literatuur over internationale betrekkingen in het heden en de nabije toekomst. Naar aanleiding van de vele studies hebben wij zes deelstudies geschreven: over Japan (auteurs prof. dr. Ruud Janssens en drs. Alexander Bon), China (dr. Frans-Paul van der Putten), India (Theo van der Doel), Rusland (luitenant-kolonel dr. Marcel de Haas), Brazilië (João Martins, MA) en de Verenigde Staten (onder redactie van Ruud Janssens).⁵

Om te analyseren welke rol een grootmacht in de toekomst kan spelen is gekeken naar de toekomstplanning voor het specifieke land van zowel regering als denktanks en prominente onderzoekers. Die plannen, opgesteld in de diverse landen, bieden geen enkele garantie dat de toekomst zich zo zal ontwikkelen als voorspeld. De plannen zullen wel het beleid van de (potentiële) grootmachten sturen en door de toekomstscenario's van de verschillende rapporten uit de zes landen te combineren zijn wij tot het inzicht gekomen waar deze landen de toekomstige problemen zien in de wereld (en een aantal van die problemen wordt in meerdere landen gezien). Meerdere landen verwachten een potentieel conflict in de Indische Oceaan, over de aanvoerwegen van Afrika naar China en Japan, en in de ruimte, met een mogelijk conflict met bewapende satellieten. De gedeelde zorg van landen voor bepaalde problemen en regio's in de wereld was leidend in het opstellen van de scenario's. Uiteindelijk hebben we ook geprobeerd te beredeneren welke mogelijke gevolgen bepaalde scenario's voor Nederland kunnen hebben. Onze vier scenario's zijn getiteld 'De Verenigde Staten als hegemon', 'Conflicten in een multipolaire wereld', 'Een vreedzame multipolaire wereld' en 'Een statenloze, bandeloze wereld'. In elk scenario is bekeken hoe vreedzaam de wereld kan zijn, welke conflicten in het scenario kunnen ontstaan en welk beroep er eventueel op de Nederlandse krijgsmacht wordt gedaan. De scenario's komen hieronder kort aan de orde. De uitgebreide scenario's, inclusief de meetpunten, staan in de rapporten.

De vier scenario's

In het eerste scenario, 'De Verenigde Staten als hegemon', blijft de VS de dominante supermacht, zowel militair als economisch. Doordat het herstel van de internationale economie

⁵ Het rapport over de Verenigde Staten is omvangrijker dan de andere deelstudies. Belangrijke redenen om meer over de Verenigde Staten te schrijven dan over de andere landen waren de prominente rol van de Verenigde Staten in de wereld en de vele aandacht die de Amerikaanse overheid en een aanzienlijk aantal Amerikaanse denktanks aan toekomststudies besteden. De mede-auteurs van het Amerika-rapport zijn: dr. Eduard van de Bilt, drs. Alexander Bon, MAJMARNs Clemens Buter, Dr. Ruud van Dijk, Djörn Eversteijn, MA, drs. Suzanne van Hooff, drs. Martijn Kitzen, Bart Martini, MA, MAJMARNs Theo Mestrini, drs. Sara Polak, LTZ2OC drs. Roy de Ruiter en Mark de Vries, MA.

langzaam verloopt, groeien de economieën van China, India en Brazilië minder snel dan verwacht, terwijl president Obama er in geslaagd is de Amerikaanse economie 'groener' en minder afhankelijk van olie te maken. De Europese Unie is niet in staat om een gemeenschappelijk buitenlands- en defensiebeleid te formuleren. De EU volgt het Amerikaanse beleid of voert oppositie en vaak doet de 'Unie' dat tegelijkertijd. De pogingen van Rusland om samen met China, India en andere landen in en rond Centraal-Azië een machtsblok te vormen met de *Shanghai Cooperation Organization* lopen op niets uit vanwege onderlinge tegenstellingen. De VS grijpt militair in als het om humanitaire operaties gaat of het bestrijden van terrorisme. Voor deze operaties wil Washington deelname van Europese troepen.

Bij 'Conflicten in een multipolaire wereld', het tweede scenario, verliest de VS zijn leidende rol

FOTO AVDD, J. GRUIPSTRA

Nederland kan ook in de toekomst het verzoek krijgen met marineschepen de vrije doorvaart van handelsschepen af te dwingen

in de wereld omdat het land moeite heeft zich te herstellen van de economische crisis van 2008. Opkomende machten zijn geneigd om te zien hoeveel succes ze met een assertieve houding kunnen bereiken, zoals Rusland ten opzichte van Europa, China ten opzichte van Taiwan en India, en India ten opzichte van Pakistan. Nederland en de EU krijgen verzoeken om in NAVO-verband troepen te stationeren in de Baltische staten en Polen, met als doel politiek-militaire provocaties van Rusland te neutraliseren. India – onder Chinese militaire druk – en de VS verzoeken Europese landen, waaronder Nederland, marineschepen naar de Indische Oceaan te sturen om vrije doorvaart van handelsschepen te garanderen. Uiteindelijk breekt er een groot conflict uit in Azië: Taiwan roept zijn onafhankelijkheid uit, China besluit tot de verovering van Taiwan, de VS maakt de belofte van het Congres waar om Taiwan te beschermen en Japan besluit om aan Taiwanees-Amerikaanse zijde mee te vechten om zijn handelsroutes over zee richting het Midden-Oosten vrij van Chinese overheersing te houden. Nederland en Europa wordt gevraagd om Amerikaanse militaire taken over te nemen in Europa en Centraal-Azië en zelfs om troepen voor deelname aan het conflict sturen.

In het derde scenario, 'Een vreedzame multipolaire wereld', blijken de gevolgen van klimaatverandering en milieuvervuiling minstens zo erg als men nu vreest. Om een oplossing te vinden voor de problemen veroorzaakt door de stijging van de zeespiegel, stijgende temperaturen en verminderde landbouwopbrengsten zien landen de noodzaak om samen te werken. Uiteindelijk worden de klimaat- en milieu-problemen door technologische verbeteringen en uitvindingen opgelost, vooral als het gaat om energie, voedsel en drinkwater. De wereld-economie trekt aan en brengt werkgelegenheid in landen als Pakistan, Afghanistan, Nigeria en Jemen. Dit betekent dat er minder kans is op terrorisme. Wegens het indrukwekkende economische succes van China hebben veel landen besloten om het beleid van Peking te volgen, waardoor zij weinig belang hebben bij internationale conflicten en binnenlandse oppositie rigoureus onderdrukken. De samenwerking

die landen aangaan om de milieuproblemen op te lossen leidt tot vergaande verbanden in vooral regionale organisaties, zoals de Shanghai Cooperation Organization. Organisaties als de *Asia-Pacific Economic Cooperation* (APEC) en de *Association of Southeast Asian Nations* (ASEAN) worden een Aziatische versie van de EU en de NAVO. China doet mee aan vredesoperaties, evenals Japan. Brazilië leidt de *South American Defense Council*, terwijl de VS een *Council for Democracies* opzet, die als een wereldwijde NAVO gaat functioneren. De conflicten in dit scenario zijn beperkt van omvang, maar kunnen wel regelmatig voorkomen en zeer bloedig zijn. In Afrika beneden de Sahara, Noordoost-Afrika (Jemen, Ethiopië, Somalië), in het gebied Afghanistan-Pakistan en tussen Israëliërs en Palestijnen zijn er voortdurend conflicten. Europa en Nederland krijgen het verzoek van de VS om aan humanitaire en vredesoperaties deel te nemen. De Nederlandse krijgsmacht wordt ook regelmatig ingezet om noodhulp te verlenen in gebieden die door de stijgende zeespiegel en tropische orkanen onder water komen te staan, zoals in het Caribisch gebied, Zuid- en Midden-Amerika en Bangladesh.

In het vierde en laatste scenario, 'Een stateloze en bandeloze wereld', zet de mondialisering door, ondanks de economische crisis van 2008. Het verschil tussen arm en rijk in de wereld neemt toe, zowel binnen landen als tussen landen. De multinationals blijven succesvol en ze hebben controle over technologieën en werkgelegenheid: hierdoor beperken ze de macht van nationale regeringen. Regeringen houden geen controle over informatietechnologie, waaronder internet en dat leidt enerzijds tot internationale solidariteitsbewegingen en anderzijds tot *cyber warfare*. De gevolgen van de klimaatveranderingen en milieuvervuiling zijn zo omvangrijk dat nationale regeringen moeite hebben adequaat te reageren. Internationale protestbewegingen zullen zich organiseren tegen zowel regeringen die repressief, corrupt en niet effectief zijn, als rond internationale kwesties als het milieu, klimaatveranderingen, privacy, klonen en biotechnologie, mensenrechten, internationaal recht en de rol van multilaterale instituties. Regeringen

zullen tot militaire interventies overgaan tegen terrorisme, tegen internationale misdaad, om humanitaire redenen of om noodhulp te bieden. De interventies zullen alleen tijdelijke acties zijn en geen structurele oplossingen bieden. Staten proberen via internationale en regionale organisaties diverse problemen het hoofd te bieden. De resultaten zijn vaak teleurstellend vanwege de tegengestelde belangen van de nationale regeringen en omdat ze zo weinig controle over hun eigen samenleving hebben dat het moeilijk is om uitvoerbare afspraken te maken.

Conclusie: de Nederlandse krijgsmacht en de vraagzijde in 2020

Uit deze scenario's voor het jaar 2020 spreekt de verwachting dat de Nederlandse krijgsmacht in alle gevallen deel zal uitmaken van humanitaire en vredesoperaties. In de komende tien jaar verwachten we dat failed states zich zullen blijven manifesteren. Deze failed states kunnen de oorzaak zijn van burgeroorlogen en schendingen van mensenrechten, zoals recentelijk in Darfur. Er is altijd de optie om niets te doen in zulke gevallen, maar de druk van de publieke opinie op de regering zal dat niet altijd mogelijk maken. Het kan ook verstandig zijn om in

De komende jaren zien we een voortdurende en waarschijnlijk toenemende wereldwijde inzet van de Nederlandse krijgsmacht

dergelijke conflicten in te grijpen om bijvoorbeeld te voorkomen dat vluchtelingen en migranten zich naar Europa begeven, ook gezien het politieke klimaat in Europa.

Als de voorspellingen over klimaatveranderingen en het broeikaseffect uitkomen, dan zal de Nederlandse krijgsmacht regelmatig humanitaire hulp gaan bieden. Een dergelijke opdracht lijkt misschien weinig aantrekkelijk voor een beroepsleger, maar is belangrijk om twee redenen. Ten eerste is de krijgsmacht vaak als enige organisatie in staat om snel op te treden in een

Het is niet uitgesloten dat de Nederlandse krijgsmacht vaker humanitaire noodhulp zal gaan bieden

door een natuurramp getroffen gebied, zoals in New Orleans na de orkaan Katrina. De krijgsmacht heeft ook de capaciteit om doeltreffend op te treden, vanwege de grote mobiliteit (voertuigen, schepen, helikopters), materieel, de medische kennis en noodhospitaal, de essentiële levensmiddelen die op voorraad zijn en het handhaven van orde en rust in het rampgebied. In een latere fase kunnen non-gouvernementele organisaties (NGO's) en de lokale politie deze taken overnemen. Ten tweede zal de inzet van de krijgsmacht in dergelijke situaties door zowel de lokale als de Nederlandse bevolking als zeer positief worden ervaren. Een dergelijke inzet is goed voor de internationale reputatie van Nederland en vergroot het draagvlak voor de krijgsmacht in de Nederlandse maatschappij.

Scenario drie, een vreedzame multipolaire wereld, noemt de mogelijkheid van een Council for Democracies, een wereldwijde versie van de NAVO. Binnen het Atlantisch bondgenootschap zal er discussie komen over de inzet van NAVO-troepen in meer *out-of-area* operaties. Het is moeilijk te voorzien of dergelijke operaties een andere uitrusting van de Nederlandse krijgsmacht zullen vragen dan bij een expeditionaire krijgsmacht. In scenario twee, conflicten in een multipolaire wereld, komt het verzoek om de

Nederlandse krijgsmacht in te zetten in de Baltische staten en Polen, als garantie tegen politiek-militaire provocaties van Russische zijde. Dit vergt een krijgsmacht die niet expeditionair is en meer een moderne versie zal zijn van de krijgsmacht uit de Koude Oorlog, met bijvoorbeeld veel zware wapens, zoals tanks, gevechtsvliegtuigen en fregatten. Hetzelfde scenario houdt rekening met de mogelijkheid van een groot conflict in Oost-Azië. In een dergelijk scenario verwachten wij een verzoek van de Amerikanen om taken in Europa en elders over te nemen, zodat zij meer troepen naar het conflictgebied kunnen sturen.

Om de handelsroutes in de Indische Oceaan te beschermen zal er een

verzoek komen om inzet van de Koninklijke Marine, waarbij het niet zal gaan om *Landing Platform Docks* (LPD's), maar om fregatten. Tevens is het denkbaar dat er een verzoek komt om troepen te laten deelnemen aan het conflict, waarbij optreden in het hogere deel van het geweldsspectrum aan de orde is.

Het hangt af van de ontwikkelingen in Europa in de komende vijftien jaar of het mogelijk is om in een groter verband aan deze militaire operaties deel te nemen (en de kosten en belasting van de krijgsmachten te spreiden over de diverse landen). Het valt buiten het kader van deze studie om in te schatten hoe reëel de totstandkoming is van een gemeenschappelijk buitenlands- en defensiebeleid van de Europese Unie of een taakspecialisatie binnen de NAVO of de EU. Er zal in ieder geval nog veel moeten veranderen om dat mogelijk te maken. In de komende jaren zien we een voortdurende en waarschijnlijk toenemende wereldwijde inzet van de Nederlandse krijgsmacht. In veel gevallen is de directe bedreiging van het Nederlandse grondgebied klein, maar in een wereld waarin mondialisering het kernwoord is liggen essentiële belangen van Nederland ook ver buiten onze landsgrenzen. ■